

Kiçik Qafqaz dağlarının cənub tərəfində Arazboyu ərazidə sərt quruqluşa malik sıldırımlı qayaları özünə məskən seçən Zəngilanın elindən alınmış əzəmətinə qaytardı ona Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyev və Milli Ordumuz. Hələ qədim dövrlərdən üzü bəri bağlarından axan çayların əməle gətirdiyi dərin dərələrdən, Oxçu və Bərgüşəd çayları arasında füsunkar Süsən dağı silsilesindən, bu silsilədən cənub-şərqi doğru enerək qarşıda uzanan ucsus-bucaqsız Ağoyuq düzündən, şimal-şərqində Qarabağ silsilesi və bu silsilənin getdikcə alçıalaraq əməle gətirdiyi Geyən çöllündən, ümumilikdə bir füsunkarlıq abidası Zəngilan-dan düşmən ayağı kəsildi. Dünyada II, Avro-pada I nadir çinar meşələrindən neçəsinə köksündə yer verən çinarlar diyarı, dağ vüqarlı, çinar əzəməlli Zəngilanın hüriyyəti özünə qaytarıldı. Dağlıq hıssələrində 1800-2000 metr hündürlükde olan enliyarpaqlı meşələrindən aşağıya doğru endikcə subalp və alp çəmənlilikləri ilə təbiətin özünün özünə meydan oxuduğu bir möcüzənin fonunda 2020-ci ilin 20 oktyabr möcüzəsi baş verdi, Zəngilan azad edildi. Hansı ki, 1993-cü ilin 29 oktyabrında erməni silahlı qüvvələri tərəfindən işgal olunmuşdu və 9 gün sonra yenə də Zəngilandan, onun işgalindən danışacaq, dərindən köks ötürəcək, təəssüf edəcəkdik. Lakin bu dəfə belə olmadı. İşğala 9 gün qalmış bütün bu ağrı-acıya son qoyuldu. Zəngilan düşmən tapdağından azad edildi.

636-cı ilin şəhəri -Zəngilan

ZƏNGİLAN: azadlığın 5 illik işığında

İşgal tarixinə 9 gün qalmış
azad edilən yurd yerimiz

Azərbaycanın hər qarış torpağı tarixdir, qədimdir, əsrlərin o üzüdür. Ele Zəngilan da.. XIV əsrde yaşamış məşhur coğrafiyasınas və tarixçi Həmdullah Qəzvininin yazdığını görə, Zəngilanın əsası hicri tarixinin 15-ci ilində, yeni 636-ci ildə qoyulub. Zəngilan şəhəri dedikdə, əslində Pircavan şəhəri nəzərdə tutulmalıdır. Çünkü Zəngilan şəhərinin əsl adı Pircavan, yaxud da Pircavan olmuşdur. Zəngilan isə həmin şəhərin və ətraf kəndlərin yerləşdiyi tarixi mahalın adı idi. Lakin sözün kökündə "Pir" sözü olduğu üçün tariximizi təhrif etmək məqsədi ilə rəyona 1930-cu ildə Zəngilan adı verilmişdir. İlk adı Pircavan olan bu şəhər isə yalnız 1957-ci ildən Zəngilan adlandırılmışdır və 1967-ci ildə hazırlı Zəngilan şəhərinə şəhər statusu verilmişdir.

Zəngilanın qədim Şərifan kəndində yerləşən Şəhri-Şerifan abidası, Məmmədbəyli türbəsi, XIV əsr Hacallı dairəvi bürkü, Yenikənd sərdabəsi, XVII - XVIII əsrlərə aid, Səfəvilər dövründə tikilməsi güman edilən

Zəngilan şəhər məscidi, xalq arasında "Qız qalası" da adlandırılan Bartaz qız qalası, müzeyleri, Koroğlu daşının hər biri tarixin minililiklərindən xəber verir, Zəngilanın qədimliyi təsdiqləyir.

Zəngilan şəhəri 4 kilometrlik bir məsafədə Oxçu çayın sağ sahilində, Çəşməgözlü deyilər bir yerden cənuba doğru ərazidə salınıb. Bu şəhərin özünün bir çox qədim məhəllələri vardır. Çəşməgözlü, Köhnə Pirçivan, Məscid düzü, Şaftaltı dərəsi, Kirdəzir dərəsi, Bağırsaq dərə, Muncuqlu dərə, Çala dərə, Üst məhəllə... Hər biri bir tarixi yerlə, tarixi hadisə ilə bağlı məhəllələr...

27 illik həsrət

Sovet quruluşunun həyatımıza daxil olması ilə tariximizin təhrif olunması Zəngilanın da tale payı olmuşdur. Bu dövrün bərqa-rar olduğu 70 ilde rayonun ərazi vahidində dəyişiklik olmuş, Zəngilan bir neçə dəfə Qubadlinin, Qubadlı Zəngilanın tərkibinə daxil edilmişdi. Bu dəyişikliyin heç biri Azərbaycanın tarixi əraziləri üçün bir məhiyyət kəsb etməsə də, imperiyaın gələcək planlarında özünəməxsus yer tutmuşdur. Elə 70 ilin sonlarında Zəngilanın da Qarabağ və digər rayonlarımız kimi işğalın qurbanı olması da illərin işğalçılıq planının həyata keçirilməsinin vaxtının çatdırığının göstəricisi idi. Bu plan 1993-cü ildə baş tutmuşdu. Günahsız insanlar öz dədə-baba yurdundan zorla çıxarılmış, evləri dağıdılmış, ata-babalarının uyuduğu qəbiristanlıqlar məhv edilmişdi. Bölgənin bütün tarixi abideleri, məscidləri nankor ermənilərin qurbanlarına çevrilmişdir.

İnsan o zaman qədir bilən olur ki, onun kökü, xalqı, milləti ilə bağlı dəyərləri olur. Bu dəyərləri qorumaq isə özünün gözlərini qorumaq qədər vacib olur. Xalq yox, tayfa, millət yox azlıq, kök yox, yalançı gövdələrdən ibarət ermənilərdən, sözün həqiqi menasında, bundan fərqli nə isə gözlemek də olmadı. Neticədə isə 27 il idı ki, zəngilanlılar yurd həsrəti ilə alışib-yanırdı. 27 il idı ki, onlar yurd yerlərinin sakini yox, qonağı idilər: yuxularında Zəngilanda olmaqla, Zəngilanı xəyallarında qurmaqla... Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev: "Bizim məcburi köçkünlərimiz bütün bu illər ərzində bir arzu ilə yaşayıblar, baxmayaraq ki, onların bir çoxları üçün gözəl şərait yaradılıb və bildiyoñ kimi, təkcə bu il biz məcburi köçkünlər üçün 7 min mənzilin istifadəyə verilməsini nəzərdə tuturuq. 300 minden çox məcburi köçküne evlər, mənzillər verilibdir. Onlar bu qayğıya görə bize minnətdarlıq edirlər və mənim onlarla çoxsaylı görüşlərimdə bunu ifadə edirdilər. Ancaq, eyni zamanda, mən bilirdim və onlar mənə deyirdilər ki, bizi qaytarın, öz torpağımıza qaytarın. Başa düşürdülər ki, bu, çətin məsələdir, başa düşürdülər ki, bunun üçün müəyyən geosiyasi şərait yetişməlidir. Mənə inanırdılar və mən onlara deyirdim ki, biz o torpaqlara qayıdaçaq, men deyirdim ki, bilirəm, nəyi nə vaxt və necə etmək lazımdır. Xalq tərəfindən mənə göstərilən etimad imkan verdi ki, biz bu məsələni həll edək. Mən bir daha bəyan edirəm ki, verilmiş bütün vədlər mən yerinə yetirirəm, verilmiş bütün vədlərə sadıqəm. Prezident kimi mənim fəaliyyətim üçün əsas məsələ, əsas vəzifəm Azərbaycan torpaqlarının qaytarılmasıdır, ərazi bütövlüyünün bərpa edilməsidir və bu gün biz bunu döyüş meydənında edirik".

Bəylərin, ağaların şəhəri

Sovet dövrünün 70 ilinin başlangıcında "bolşevik hərəkatı" liderlərinin Azərbaycan bəylərini, ağalarını düşmənə çevirib xalqa təqdim etməsinə baxmayaraq tariximizin səhifələrində bəylərin, ağaların silinməz izləri var. Onların dövrün siyasi rəhbərləri kimi fəaliyyəti, ictimai işlərdə fəallığı, məməkət-də tikidirdiyi məktəblər, məscidlər, körpülər, saldıqları yollar və digərləri bu gün Azərbaycan tarixinin bir hissəsini təşkil edir.

Əvvəli Səh 11

Zəngilan rayonunun ərazisi də ötən əsrin əvvellərində əsasən bəylərin çəltik zəmilərindən və onların özlərinə məxsus yaşayış evlərindən ibarət idi. Bəylərin, ağaların vaxtılı bu yurd yerinin abadlaşmasında xidmətləri dañılmalıdır.

**İşgal tarixinə
9 gün qalmış...**

2020-ci il oktyabr ayının 20-si bütün zəngilanlıların sanki yenidən dünyaya gəldikləri gündür, doğum günləridir. 27 illik həsrətin vüsal günüdür. Bu gün 27 il axıdılan göz yaşlarının sevinc göz yaşlarına çevrildiyi gündür. Tek zəngilanlılar üçün əziz, bu gün bütün azərbaycanlılar üçün əziz və unudulmaz gündür. Çünkü torpağımızın bir hissəsi, canımızın bir parçası, düşmən əlində olan övladımız azad olunub. Bu xəbəri xalqına verən insan dan xoşbəxt insan varmı? Bu insan xoşbəxtliyi bütöv Azərbaycan qədər haqq edən Ali Baş Komandanımızdır. Cənab İlham Əliyev 5 il önce tarixə yazılan yeni şad xəbəri xalqımıza belə çatdırıldı:

"İndi isə əziz xalqımın səbirsizlikle gözlediyi bizim yaşayış məntəqələrinin azad edilməsi haqqında məlumatı böyük qürur hissi ilə çatdırırıam.

Füzuli rayonu - azad edilmiş kəndlərin adları: Dördçinar, Kürdlər, Yuxarı Əbdürəhmanlı, Qarğabazar, Aşağı Veyselli, Yuxarı Aybasanlı.

Cəbrayıllı rayonu - azad edilmiş kəndlər: Safarşa, Həsənqaydı, Fuğanlı, İmambəğlı, Daş Veyselli, Ağtəpə, Yarəhmədli.

Xocavənd rayonu - azad edilmiş yaşayış məntəqələrinin siyahısını çatdırıram: Ağcakənd, Mülküdərə, Daşbaşı, Günsəli (Günsəli kəndinin keçmiş adı Noraşen idi), Vəng. Bu kənde yeni Azərbaycan adı verirəm. Bundan sonra Vəng kəndi Çinərlı kəndi adlandırılarsın. Adı mübarek olsun!

Zəngilan rayonu. Şanlı Azərbaycan Ordu-su Zəngilan rayonu ərazisinə də daxil olub, giriş və yaşayış məntəqələrinin azad olunması təmin edilib. Zəngilan rayonu ərazisin-

ZƏNGİLAN: azadlığın 5 illik işığında

**İşgal tarixinə 9 gün qalmış
azad edilən yurd yerimiz**

də yerləşən yaşayış məntəqələrinin adlarını çəkirem: Havalı kəndi, Zərnəli kəndi, Məmmədbəyli kəndi, Həkeri kəndi, Şərifan kəndi, Muğanlı kəndi və Zəngilan şəhəri! Zəngilan bizimdir! Qarabağ bizimdir!"

**Azad Zəngilan abad
Zəngilana çevrilir**

Zəngilanın işgaldən azad olunmasından

artıq 5 il ötür. Onu bu gün, düz 32 il əvvəl işgal olduğu gündə də xatırlayır, tarixinə, coğrafiyasına, sosial-iqtisadi vəziyyətinə, mədəniyyətinə yenidən nəzər salırıq. Çünkü bu, bizim borcumuzdur. Azad edilmiş torpaqları işgal günlərində də xatırlamaqla tariximizi yaşıtmış, onu genç nəsillərin yaddaşına hekk etmiş oluruq. Qoy bizdən sonra gelən nəsillər nankor qonşumuzun soydaşlarımıza tutduğu divanı, torpaqlarımızda həyata keçirdiyi soyqırımınyı yaxşı xatırlasın. Xatırlasınlar ki, bir

də heç vaxt o müdhiş işğal illərinə qayıtma-yaq.

Bu gün bütün azad edilmiş torpaqlarımız kimi, Zəngilan da yeni dövrə qədəm qoyub: azad yurdumuz abadlığına qovuşur, sakinlərini ağışuna alır. Zəfərin 4-cü ilində Zəngilana nəzər salarkən, onun "ağilli kəndi" Ağalı-sının üç ildir, sakinlərini qoynuna aldığıni görmək çox qururvericidir. Burada 200 evdən ibarət gözəl kənd salınıb. Kəndin davamlı genişləndirilmesi, əlavə evlərin inşa edilməsi və infrastruktur layihələrinin şaxələndirilməsi də nəzərdə tutulur.

Eyni zamanda Zəngilanda həyata keçirilən işlər-Beynəlxalq hava limanının tikiləsi, yolların salınması, şəhərin strateji əhəmiyyəti nəzərə alınaraq Baş plana Zəngilanın beynəlxalq neqliyyat dəhlizi ilə əlaqəsi olan logistika, turizm və ticarət mərkəzi, bərpalan enerji məkanı kimi inkişaf etdirilməsinin nəzərdə tutulması, Baş planın konseptual əsasını "rahat yaşayış", "yaşıl və təmiz", "mütərəqqi innovasiyalar" kimi şəhər yanaşmalarının təşkil etmesi, məscidlərin bərpası, bütün bunların fonunda isə "Zəfər" və "İşgal" muzeylərinin yaradılması yaşanan tarixin əbədiləşdirilmesi və Zəngilanın Zəngilana qaytarılmasıdır.

Prezident İlham Əliyevin Zəngilana her səfəri burada çoxsaylı obyektlərin təməlinin qoyulması, istifadəye verilməsi ilə nəticələnir. Bunu ötən illərin her biri təsdiqləyir. Böyük Qayıdış Programı ilə doğma yurduna qədəm yüzlərle insanın üzündəki sevinc, qürur hissi təsdiqləyir.

Zəngilanın digər coğrafi əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, buradan Naxçıvana cəmi 40 kilometrlik dehliz uzanır. Dehliz Naxçıvan Muxtar Respublikasının quru yolla paytaxta və ölkənin digər şəhər və rayonlarına çıxışını təmin edir. Qarşıda Zəngilani qədim torpağımız olan Qəribi Zəngəzurla, Ordubad vasitəsilə Naxçıvanla və Türkiye ilə birləşdirmək Azərbaycanın növbəti tarixi nailiyəti olacaqdır.

Həyata keçirilən bütün işlərin əsasında isə insan amili dayanır. O insan amili ki, dövlətimizin əsas prioritətidir.

Mətanət Məmmədova